

סוגיה כא: אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב

רקע

אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, אבל לא כל חשש רחוק מאפשר חילול שבת. הגמ' דנה מהו הספק המתיר חילול שבת.
סוגיה זו מחייבת חריש עמוק בדיני ספקות, אנו נעסוק בסוגיה זו מקופיא בלבד.

מקורות

- א. פד:-פה. "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל לא הלכו ... אנא וסקול"
ב. רש"י ד"ה הא דפרוש כולהו, הא דפרוש מקצתייהו
תוס' ד"ה הא
רי"ף ה. באלפס, "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל לא הלכו ... מקצתייהו"
רא"ש סי' טו, "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל לא הלכו בפיקוח נפש..."
רמב"ם הל' שבת פ"ב הל' כ-כא, והשגת הראב"ד
ג. שו"ע סי' שכט סע' ב ומשנה ברורה

הסבר הסוגיה

"אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב".
[גמ' פד:]

"רוב" הוא הנחייה הלכתית. התורה נתנה הנחייה הלכתית, שבמקרה של ספק, ניתן לנהוג על פי הרוב, למרות שהרוב אינו מוכיח את המציאות.
לפעמים "רוב" אינו רק הנחייה הלכתית, אלא בירור מציאות. לדוגמא: אדם עושה ניתוח, לאו דוקא ניתוח של הצלת חיים, למרות שהוא יודע שיש בעשיית הניתוח סיכון קטן. במקרה זה הרוב מברר את המציאות, וקובע שאין צורך לחשוש למיעוט.
לפעמים "רוב" הוא הנחייה הלכתית, אבל הוא קובע שמבחינה הלכתית אין לחשוש למיעוט כלל.

בפיקוח נפש, מפני חשיבות הצלת נפשות, התורה ביטלה את ההנחייה ללכת על פי הרוב, והיא קבעה שצריך לחשוש למיעוט. לפיכך בכל מקרה שיש בו רוב מהסוג הראשון, אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב. בכל מקרה שיש רוב מהסוג השני ומהסוג השלישי, ניתן ללכת אחר הרוב אפילו בהצלת נפשות. הגמ' דנה מהו הרוב השייך לסוג הראשון, ומהו הרוב השייך לסוג השני והשלישי.

הגמ' אומרת שאם יש בחצר תשעה כותים וישראל אחד ונפלה על אחד מהם מפולת, מחללים עליו את השבת, כיוון שהישראל קבוע במקומו, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי [לא נבאר כאן דין קבוע]. במקרה שפרשו האנשים לחצר אחרת, מחלקת הגמ' בין מקרה שפרשו כולה לבין מקרה שפרשו מקצתייהו, נחלקו הראשונים בהסבר החילוק:

רש"י [ד"ה הא דפרוש כולהו, הא דפרוש מקצתייהו]: אם פרשו כל בני החצר לחצר אחרת, ונפלה מפולת על אחד מבני החצר, מחללים עליו את השבת, אבל אם פרשו רק חלק מבני החצר לחצר השניה, כיוון שלא אתחזק ישראל בחצר השנייה, אין מחללים את השבת.

תוס' מקבל את הסברו של רש"י, והוא מוסיף, שבני החצר לא נשארו בחצר השניה, אלא יצאו ממנה, שאם היו נשארים בחצר השנייה, היו קבועים בה, ואין הבדל בין החצר הראשונה לשנייה.

הרי"ף [ה. באלפס, על פי הבנת הר"ן ד"ה לא] חולק על רש"י ולדעתו אם פירש אחד מבני החצר לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת, מחללים עליו את השבת. כיוון שהוא פירש ממקום הקביעות, אין הולכים במקרה זה אחר הרוב, ומפקחים עליו את הגל. אם פרשו בני החצר לחצר אחת, ואחד מהם פירש לחצר אחרת, אין מפקחים עליו את הגל, כיוון שהוא לא פירש מהחבורה הקבועה במקומה. כך מפרש גם הרמב"ם [הל' שבת פ"ב הל' כ-כא. לר"ן (ד"ה והוי) היתה כנראה גרסה אחרת בפסקי הרמב"ם], והרא"ש [סי' טו].

סיכום

נחלקו הראשונים מתי מותר לחלל שבת אף שיש רוב שהמפולת נפלה על אינו יהודי: רש"י: רק אם הוחזק ישראל במקום המפולת מותר לחלל את השבת. רי"ף, רמב"ם ורא"ש: אם המפולת נפלה על אדם היוצא ממקום הקביעות מחללים את השבת למרות שלא הוחזק שיש יהודי במקום המפולת.

הלכה

השו"ע [סי' שכט סע' ב] פוסק כשיטת הרי"ף, רמב"ן ורא"ש.